

Monika Olczak-Kardas
Kielce

WYDAWNICTWA „NASZEJ KSIĘGARNI”
NA ŁAMACH „GŁOSU NAUCZYCIELSKIEGO”
W LATACH 1921–1939

Potrzeba informacji o książce pojawiła się wraz z pierwszą książką i od tego momentu nieprzerwanie jej towarzyszy. Funkcja tego typu informacji uzależniona była od zakresu obiegu społecznego książki – im większa produkcja wydawnicza, im większy rynek czytelniczy, tym większe zapotrzebowanie na informację o książce. Informacje takie ukazywały się w różnej formie – począwszy od informacji ustnej, poprzez spisy biblioteczne, informatory o księgozbiorach, aż po katalogi wydawnicze, księgarskie, a także informacje prasowe.

Po raz pierwszy drukarze i księgarze polscy zaczęli wykorzystywać czasopisma do informowania potencjalnych czytelników o nowościach wydawniczych w XVIII wieku. W wymienionym okresie była to jedna z najskuteczniejszych form informacji o książce. Od tamtego czasu funkcjonują trzy podstawowe typy informacji o książce: informacja prospektywna, bieżąca i retrospektywna¹.

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie sposobów informowania o wydawnictwach „Naszej Księgarni” na łamach „Głosu Nauczycielskiego” – organu prasowego Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych (później Związku Nauczycielstwa Polskiego)². Obecność „Naszej Księgarni” na łamach „Głosu Nauczycielskiego” była wręcz oczywista. Wydawnictwo,

¹ D. Hombek, *Reklama wydawnicza i księgarska w „Gazecie Warszawskiej” w latach 1764–1795*, Kielce 1988, s. 47–48.

² W 1930 r. po połączeniu Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych i Związku Zawodowego Nauczycielstwa Polskich Szkół Średnich utworzono Związek Nauczycielstwa Polskiego.

będące spółką akcyjną ZPNSP, miało z jednej strony przynosić dochody, a z drugiej być profesjonalnym wydawcą głównie literatury pedagogicznej i podręczników szkolnych. „Głos Nauczycielski” był najlepszym miejscem do propagowania nowych wydawnictw, gdyż docierał do większości nauczycieli polskich, czyli do tej grupy, dla której wydawnictwa „Naszej Księgarni” były przeznaczone. Informacje o książkach dla dzieci i młodzieży wydawanych przez „Naszą Księgarnię” także trafiały na łamy „Głosu Nauczycielskiego”, a tym samym do nauczycieli, którzy mogli pokierować lekturą swoich uczniów.

Niniejszy artykuł ma charakter przyczynkarski, nie stanowi całościowego omówienia problemu, daje jedynie przykłady prezentowania wydawnictw „Naszej Księgarni” na łamach organu prasowego ZPNSP (ZNP). Analizie poddano wybrane numery „Głosu Nauczycielskiego” z lat międzywojennych, wybierając ciekawsze przykłady, a zarazem takie, które pozwoliły uchwycić pewne prawidłowości. Wykorzystano również materiały archiwalne z zasobów Archiwum Związku Nauczycielstwa Polskiego w Warszawie, które zachowały się w postaci szczątkowej. Przy omawianiu problemu skupiono się na działalności wydawniczej „Naszej Księgarni”, pominięto działalność księgarską, o ile nie dotyczyła własnych wydawnictw.

W pierwszej części artykułu postanowiono omówić pokrótce zasady współpracy pomiędzy „Naszą Księgarnią” a „Głosem Nauczycielskim”, dotyczącej reklamy wydawnictw spółki akcyjnej ZPNSP (ZNP).

W materiałach archiwalnych udało się odnaleźć umowę z 15 sierpnia 1925 r. zawartą pomiędzy Zarządem Głównym Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych a „Naszą Księgarnią”. Wspomniana umowa dotyczyła propagowania artykułów sprzedaży „Naszej Księgarni”, a w szczególności wydawnictw ukazujących się jej nakładem wśród nauczycielstwa szkół powszechnych. Zgodnie z umową „Nasza Księgarnia” miała prawo zamieszczać w „Głosie Nauczycielskim” informacje o nowych wydawnictwach, a także recenzje swoich nowości. Inne ogłoszenia dotyczące działalności wydawnictwa „Nasza Księgarnia” mogła zamieszczać w organie prasowym ZPNSP odpłatnie:

W tym celu zamieszczać będzie Związek P.N.S.P. bezpłatnie w „Głosie Nauczycielskim” wzmianki i recenzje o nowych wydawnictwach „Naszej Księgarni”. „Nasza Księgarnia” zaś w miarę swego uznania zamieszczać będzie w organie Związku P.N.S.P. „Głos Nauczycielski” ogłoszenia płatne, które Związek P.N.S.P. zobowiązuje się zamieszczać (po nadesłaniu) przynajmniej w co drugim numerze³.

³ Archiwum Związku Nauczycielstwa Polskiego. Związek Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych Zarząd Główny, sygn. 47: Umowa pomiędzy Zarządem Głównym Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych a „Naszą Księgarnią” z dnia 15 sierpnia 1925 r.

Związek zobowiązał się również do dołączania do „Głosu Nauczycielskiego” różnego rodzaju prospektów, kart zamówień oraz innych druków dotyczących zamówień w „Naszej Księgarni”⁴.

Umowę zawarto w 1925 r., ale „Nasza Księgarnia” Spółka Akcyjna Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych zaistniała na łamach „Głosu Nauczycielskiego”, a także na rynku wydawniczym II Rzeczypospolitej, już w 1921 r. W numerze 10/11 „Głosu Nauczycielskiego” z wymienionego roku można znaleźć następującą informację:

Do Szanownych Koleżanek i Kolegów! „Nasza Księgarnia”, sp. akc. Związku Polskich Nauczycieli Szkół Powszechnych, zaczyna stawiać pierwsze kroki: statut zatwierdzony, lokal wynajęty, 5 rękopisów zakupiono, dyrektor zaangażowany, księgarnia nauczycielska w Łodzi zakupiona, inne księgarnie nauczycielskie na prowincji zaczynają się łączyć z Naszą Księgarnią, pieniądze na kupno akcji napływają. Sama Warszawa złożyła już z górą milion marek.

Najpilniejszą teraz sprawą jest urządzenie sklepu, druk książek i kupno towaru. Praca posuwa się szybko, ale bez kapitału niewiele ona sama potrafi. Tylko praca z dużym nakładem i pomoc ze strony zainteresowanych wznosi gmachy potężne.

Przyszłość nauczyciela nie jest bardzo zapewniona. W przekonaniu, że się dobrą rzecz buduje (daje się młodzieży dobrą i taną książkę) i że się zabezpiecza własną przyszłość – składajcie Koledzy i Koleżanki oszczędności na akcje.

Biuro Naszej Księgarni czynne jest codziennie od godz. 10–12 i od 5–7 w lokalu własnym przy ul. Widok Nr 22.

Konto otwarte jest w Pocztovej Kasie Oszczędnościowej Nr 2058.

Kapitał zakładowy 6 milionów marek. Każda akcja 1000 Mk. Wpisowe wynosi 50 Mk i po 10 Mk od każdej akcji.

Pierwsze Walne Zgromadzenie odbędzie się na początku września r. b.

Członkowie założyciele i organizatorzy:

Nowicki Zygmunt w-ce prezes Zarządu Głównego ZPNSP, Makuch Karol, sekretarz generalny Zarządu Gł. ZPNSP, Bońkowski Eugeniusz, Dargiel Waclaw, Drabarek Czesław, Marek Karol, Paliński Stanisław, Thomas Stanisław, Ziemkiewicz Tadeusz, Kruszewski Stanisław, prezes Zarządu Stow.: Spółdz. „Nasz Sklep”⁵.

W następnych latach również pojawiały się na łamach „Głosu Nauczycielskiego” informacje o funkcjonowaniu „Naszej Księgarni”. Były to ogłoszenia o emisji dodatkowych akcji spółki (ilość, cena, zasady kupna), informacje o walnych zgromadzeniach akcjonariuszy (data, miejsce, porządek obrad), zapoznawano również nauczycieli z sytuacją materialną spółki, a także informowano o zmianie adresu siedziby „Naszej Księgarni”.

⁴ Tamże.

⁵ „Głos Nauczycielski” 1921, nr 10–11, s. 148.

W „Głosie Nauczycielskim” pojawiały się także hasła skierowane do nauczycieli nawołujące do popierania spółdzielni nauczycielskich, w tym również „Naszej Księgarni”. Próbowano zachęcić nauczycieli do większego poparcia omawianego tu wydawnictwa, które miało objawiać się poprzez liczniejsze zakupy książek. Związek apelował o składanie nawet najmniejszych zamówień na adres „Naszej Księgarni”, co miało spowodować większe zyski, a także zdobyć odpowiednią pozycję na ówczesnym rynku wydawniczym.

„Nasza Księgarnia” prowadziła na łamach „Głosu Nauczycielskiego” akcję kompletowania biblioteczek szkolnych. Proponowała szkołom gotowe komplety książek do bibliotek nauczycielskich i uczniowskich składające się z jej własnych wydawnictw. Przy ogłoszeniach podawano również ceny takich kompletów i warunki zapłaty (np. rozkładano należność na raty)⁶.

Informowano również o podejmowaniu nowych inicjatyw przez „Naszą Księgarnię”. Na przykład w numerach 17–18 rocznika 1932/1933 pojawiła się informacja o zorganizowaniu przy „Naszej Księgarni” Poradni Pedagogicznej, której zadaniem było udzielanie informacji w zakresie bibliografii pedagogicznej. Poradnia była bezpłatna, należało jedynie załączyć znaczek pocztowy, żeby dostać odpowiedź⁷.

Najwięcej miejsca zajmowały jednak informacje o samych wydawnictwach „Naszej Księgarni”. Miały one różnorodny charakter. Były zarówno krótkimi informacjami o charakterze bibliograficznym (autor, tytuł, rok wydania, liczba stron), jak i zawierały szczegółowe opisy zawartości książek, które w wielu przypadkach nosiły znamiona profesjonalnych recenzji.

Informacje te ukazywały się bardzo często w konkretnych rubrykach „Głosu Nauczycielskiego”, np. *Bibliografia*, *Nowe Książki*, *Książki Nadane*, *Przegląd Wydawniczy*, *Z Nowości Wydawniczych*, *Z „Naszej Księgarni”*. Bardzo często na końcu poszczególnych numerów, na stronach przeznaczonych na ogłoszenia, pojawiały się także zapowiedzi o nowościach wydawniczych „Naszej Księgarni”. Często ogłoszenia te zajmowały całą stronę, ujęte były w ramki, a najistotniejsze informacje podawano pogrubionym drukiem.

W rubryce *Przegląd Wydawniczy* pojawiały się wzmianki o nowych książkach zaopatrzone w krótkie adnotacje dotyczące treści publikacji. Znajdowały się tu książki wydawane przez „Naszą Księgarnię” lub będące tylko na jej składzie, jak również książki i czasopisma innych wydawców, poruszające tematykę pedagogiczną. Rubryka ta czasami była podzielona (np. *Książki i Pisma*) lub też wyraźnie wyodrębniano w niej wydawnictwa „Naszej Księgarni”. Podział zależał najprawdopodobniej od zawartości tej rubryki i od tego, na

⁶ Przykładowo: „Głos Nauczycielski” 1929, nr 10, s. 150.

⁷ „Głos Nauczycielski” 1932/1933, nr 17–18, s. 322.

jakie wydawnictwa chciano zwrócić szczególną uwagę (np. przed wakacjami wyodrębniono książki – *Na Wakacje*).

W dziale Z „*Naszej Księgarni*” polecano również publikowane przez wydawnictwo książki. Jego struktura ulegała zmianom w zależności od potrzeb reklamowanych wydawnictw. Na przykład w numerze 1–3 „*Głosu Nauczycielskiego*” z r. 1932/1933 podzielono wydawnictwa na przeznaczone dla ucznia i dla nauczyciela. Informując o nowościach, podawano: tytuł, autora i cenę⁸. W numerze 4 rubryka ta zawierała: nowe wydania podręczników i informacje dotyczące ostatniej książki z serii „*Biblioteka Dzieł Pedagogicznych*”, a także tej, która niebawem miała się ukazać. W przypadku podręczników, oprócz tytułu i autora, zamieszczano jeszcze kilka dodatkowych informacji, np. o nowym, zmienionym wydaniu⁹.

W obydwu rubrykach mamy do czynienia z różnego typu informacjami. Najczęściej występowała informacja bieżąca, która omawiała nowości „*Naszej Księgarni*”. Bardzo często jednak pojawiały się informacje o książkach wydanych wcześniej, które nadal były na składzie i których kupno stale polecano (informacja retrospektywna). Informację prospektywną stosowano najczęściej przy omawianiu, będących w opracowaniu czy też druku, kolejnych tomów serii „*Naszej Księgarni*”.

W numerze 7 z tego roku informacje o nowościach „*Naszej Księgarni*” zatytułowano – *Aktualności*¹⁰. W rubryce tej często opisywano tylko jedną pozycję, mianowicie tę, która zasługiwała na szczególną uwagę i wtedy nosiła ona tytuł – *Ostatnia nowość*. Przykładem może być informacja zamieszczona w numerze 6 z r. 1932/1933, dotycząca pracy R. Mauniera pt. *Wprowadzenie do socjologii*. Oprócz informacji o autorze, tytule pracy, tłumaczu, autorze przedmowy, serii i cenie – czytelnik „*Głosu Nauczycielskiego*” dostawał garść istotnych informacji o treści książki:

W ostatnich dniach wyszła z druku dawno zapowiadana praca Maunier’a. Książka popularna, a jednak ściśle naukowa – oparta na współczesnych wynikach wiedzy. Wprowadza ona czytelnika w dziedzinę zjawisk społecznych i uczy dostrzegać takie fakty życia zbiorowego, które powszechnie brane są za indywidualne czyny jednostek. W pracy tej autor wykazuje jasno, że przymus społeczny działa skuteczniej w tych właśnie dziedzinach, w których go nie odczuwamy, a który wydaje się nam czemś naturalnym, nieuniknionym, zgodnym z ogólnym porządkiem świata. Nawet przymus wewnętrzny, który uważamy za głos sumienia, jest często głosem społecznym.

⁸ „*Głos Nauczycielski*” 1932/1933, nr 1–3, s. 57.

⁹ „*Głos Nauczycielski*” 1932/1933, nr 4, s. 77.

¹⁰ „*Głos Nauczycielski*” 1932/1933, nr 7, s. 135.

Książka ta w okresie wybitnego zainteresowania się sprawami społecznymi jest bardzo aktualna, a przeznaczona jest nie tylko dla nauczycielstwa, ale w ogóle dla szerszych warstw inteligencji. Książka jest pierwszym tomikiem z cyklu „Biblioteki Samokształcenia”¹¹.

Często informacje o wydawnictwach „Naszej Księgarni” były napisane barwnym językiem, posługiwano się cytatami z książek, opisywano dokładnie treść, omawiano ilustracje, zwłaszcza gdy ich autorami byli wybitni ilustratorzy okresu międzywojennego. Bardzo często dotyczyło to książek przeznaczonych dla dzieci i młodzieży. Przykładem może być książka Janiny Porazińskiej pt. *Jaś i Kasia*, do której ilustracje wykonała Zofia Stryjeńska:

Piękny motyw pieśni ludowej otrzymał równie piękną szatę poetycką i malarzką. Jaś poszedł na wojnę, a kochająca go Kasia wie, że dopóki dąbek przed okienkiem zielenieć się będzie, to Jasio jest żyw i zdrow. Ale po roku dąbek począł przybierać barwę złotą. Poszła Kasia „w świat szeroki, gdzie się rodzą dżdżów obłoki”, poszła nad morze, gdzie

Płanetniki z fal do góry
ogromniaste wloką chmury
i związują je łańcuchem,
i w świat cały ciągną duchem.

Trzeba było jednak Wiatru szukać, aby pomógł chmury nosić, ale Wiatr był bezsilny, bo:

Słońce wciąż chce gospodarzyć,
Słońce wciąż chce żarem prażyć
i nie puszcza Wiatru w świat szeroki, to i jak ma gnać obłoki?
Po szlaku tęczowym wędruje Kasia do zagrody Słonka.
Z załęknienia Kasia
wchodzi tam, gdzie Słonko siada.
Rety! Kasia się zachwyca –
To parada, to świetlica!
I wysoka i szeroka,
Rozłożysta i świetlista!
W środku izby na podłodze
Dzieża, a wielgachna srodze.
A w tej dzieży, prosto z kłody,
Złocą się lipcowe miody.
Tu ci zawdy Słonko siada
I kopyścią miód zajada.

¹¹ „Głos Nauczycielski” 1932/1933, nr 6, s. 115.

Po dłuższej służbie u słonka Kasia doczekała się deszczu, wraca do swej wioski i szczęśliwie pod zieleniejącym dąbkiem znajduje swego Jasia.

Kilka podanych tu wierszy daje pojęcie o utworze i formie językowej, szkoda, że nie można „zacytować” prześlicznych obrazków, jakie wykonała do tej książki Zofia Stryjeńska. Każdy z obrazków jest w innym kolorze. Wszystkie doskonale harmonizują z treścią.

Druk książki staranny, papier bezdrzewny¹².

Informacje o książkach „Naszej Księgarni” ukazywały się także w formie artykułów. Przykładowo w rubryce *Poradnik Samokształceniowy* w numerze 7 z 1932/1933 r. zamieszczono artykuł omawiający książki, które powinny znaleźć się na półkach w bibliotece nauczyciela:

Są książki, które zyskują prędko rozgłos; są i takie, które niezasłużenie leżą na półkach księgarskich. Wśród jednej i drugiej grupy są książki bardziej i mniej pożyteczne. W czasach dzisiejszych, gdy każdy wydatek musi być dokonywany bardziej celowo, dobór książek posiada niemałe znaczenie. Dwa lata temu dawaliśmy na tem miejscu wykaz książek, które powinny się znaleźć w bibliotece nauczyciela. Dziś wykaz ten chcemy uzupełnić¹³.

Po tym wstępie następuje omówienie 15 tytułów książek wydanych tylko przez „Naszą Księgarnię”.

Wiele miejsca na łamach „Głosu Nauczycielskiego” poświęcono ogromnemu przedsięwzięciu wydawniczemu „Naszej Księgarni”, jakim była *Encyklopedia wychowania*. W artykule, który ukazał się z powodu wydania pierwszego zeszytu omawianej *Encyklopedii*, czytamy:

Obecnie ukazał się zeszyt I „Encyklopedii Wychowania”, opartej po raz pierwszy w literaturze naszej na układzie działowym. Już ten zeszyt, nawiasem mówiąc, bardzo starannie wydany, wykazuje, że całość przeznaczona będzie do solidnych, systematycznych studiów z zakresu pedagogiki i pokrewnych jej dziedzin. (...)

Nowe to wydawnictwo niewątpliwie wzbudzi w szerokich kołach nauczycielskich żywe zainteresowanie i poparcie. Dla nas nie bez znaczenia jest fakt, iż wydania tego klasycznego dzieła podjęła się „Nasza Księgarnia”, agenda Związku Nauczycielstwa Polskiego¹⁴.

W miarę ukazywania się kolejnych zeszytów na łamach „Głosu Nauczycielskiego” pojawiały się omówienia kolejnych części, informacje o prenumeracie:

¹² „Głos Nauczycielski” 1932/1933, nr 15–16, s. 288.

¹³ nb., *O dobór książek*, „Głos Nauczycielski” 1932/1933, nr 27, s. 489.

¹⁴ *Nowy czynnik w samokształceniu. Z powodu ukazania się I zeszytu „Encyklopedii Wychowania”*, „Głos Nauczycielski” 1932/1933, nr 29, s. 521–522.

Świeżo opuścił prasę II zeszyt „Encyklopedii”. Zeszyt ten zawiera: Dalszy ciąg działu „Rozwój fizyczny dzieci i młodzieży”, oraz rozpoczyna nowy dział, mianowicie „Higienę poszczególnych okresów rozwoju fizycznego”, przy czym uwzględniona jest higiena niemowlęctwa, wczesnego dzieciństwa, oraz okresu szkolnego. Dział ten jest dość szeroko potraktowany, ze względu na wymagania nowych programów, w których szczególny nacisk położony będzie na przygotowanie młodzieży do życia, a wstępnym warunkiem do tego jest zdrowie dziecka i danie dobrych warunków rozwoju. Całość ujęta jest żywo, nowocześnie, przez prof. uniwersytetu we Lwowie i Centralnego Instytutu Wychowania Fizycznego w Warszawie, dr. Władysława Dybowskiego. Zeszyt zawiera 40 rysunków. Prenumerata „Encyklopedii” wynosi zł. 3 miesięcznie, półrocznie zł. 14 (5 zeszytów), rocznie zł. 27 (10 zeszytów). Administracja – w „Naszej Księgarni”, Warszawa, ul. Świętokrzyska 18, konto P.K.O. Nr 2058¹⁵.

„Głos Nauczycielski” służył również do komunikowania się wydawnictwa ze swoimi prenumeratorami. Bardzo często były to szczegółowe informacje o tym, jaki tytuł i w jakim czasie zostanie dostarczony. Przykładowo, w informacji do prenumeratorów „Biblioteki Dzieł Pedagogicznych” i *Encyklopedii wychowania*, czytamy:

Prenumeratorzy „Bibl. Dzieł Ped.”, którzy wnieśli opłatę za trzy miesiące (zł. 9 i na przesyłkę zł. 1), otrzymają w przyszłym tygodniu wielkie i klasyczne dzieło z zakresu najnowszej psychologii p.t. „Dzieciństwo i młodość” w opracowaniu Charlotty Bühler, a w tłumaczeniu z niemieckiego Wandy Ptaszyńskiej. Prenumeratorzy „Encyklopedii Wychowania” zeszyt 3-ci otrzymają przed 10-tym czerwca, a zeszyt 4-ty przed 15 czerwca¹⁶.

Bardzo często ukazywały się informacje dotyczące aprobaty Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego dla wydanych przez „Naszą Księgarnię” książek. Czasami jednocześnie z nimi pojawiała się zapowiedź nowej książki tego samego autora lub podobnej tematycznie – oczywiście wydanej przez „Naszą Księgarnię”.

Niejednokrotnie zamieszczane ogłoszenia zajmowały całą stronę w czasopiśmie, np. *Nowości na rok szkolny* zawierały informacje o nowych wydaniach podręczników i książek dla nauczycieli, a także o wznowieniach książek szkolnych. Oprócz danych dotyczących autora, tytułu i ceny czytelnik otrzymywał także krótką informację zachęcającą do zakupu książki, np. „Nieodczony praktyczny podręcznik dla nauczyciela”, „Książka oparta na najnowszym ministerialnym programie nauczania (...)”¹⁷.

¹⁵ „Głos Nauczycielski” 1932/1933, nr 33–34, s. 646.

¹⁶ „Głos Nauczycielski” 1932/1933, nr 36, s. 677.

¹⁷ „Głos Nauczycielski” 1929, nr 26, s. 411.

Warto też zwrócić uwagę na informacje dotyczące ukazujących się w „Naszej Księgarni” serii wydawniczych. Informowano potencjalnych czytelników bądź opiekunów bibliotek szkolnych o tematyce i przeznaczeniu czytelniczym nowo ukazującej się serii. Dokonywano krótkiej charakterystyki tematycznej, wymieniano kilka tytułów, które albo ukazały się lub też miały się ukazać w niedługim czasie. Dla przykładu warto przeanalizować jedną z takich wzmianek dotyczącą serii „Nasz Zwierzyniec”:

Pod takim tytułem zaczęło ukazywać się w postaci niewielkich książeczek nowe wydawnictwo, które ma za zadanie żywe popularyzowanie wiedzy przyrodniczej, podając opisy zwierząt, znajdujących się w naszych ogrodach zoologicznych. Ponieważ książeczki są ilustrowane, nadają się więc i dla tych wszystkich, którzy nie mają możliwości zwiedzania ogrodu zoologicznego. Wydawnictwo znajduje się pod redakcją D. Gayówny, opiekę roztacza nad niem Polskie Przyrodnicze Tow. Pedagogiczne, a ukazuje się nakładem „Naszej Księgarni”. Już wszystkie te szczególności życzliwie usposabiają czytelnika do nowego wydawnictwa¹⁸.

Po tym krótkim wstępie, zawierającym bardzo istotne informacje o samej serii, następują krótkie opisy pierwszych książek. Pojawiają się informacje o języku książek, ich przeznaczeniu czytelniczym, a także o samej treści. Mimo iż seria ta przeznaczona była „dla dzieci i starszej młodzieży”, autor recenzji obiecywał niespodzianki również dla samego nauczyciela, który mógł dowiedzieć się czegoś nowego, szczególnie przy czytaniu drugiej książki z tej serii. Wszystko to stanowiło nieodzowną pomoc dla nauczyciela przy wyborze książki do biblioteki szkolnej, czy też jako pomocy w procesie dydaktycznym. Ten sposób pisania mógł budzić również zaciekawienie przyszłych czytelników, co na pewno miało swój oddźwięk przy zakupie czy wypożyczeniu książki.

Warto również odnotować fakt pojawiania się informacji o książkach związanych z porami roku, świętami. Dla przykładu w 1929 r. w numerze 35 ukazała się reklama pt. *Komedyjki na Boże Narodzenie* zachęcająca do kupienia dwóch pozycji wydanych w „Naszej Księgarni”: H. Gnoińskiej – *Boże Narodzenie w szkole z muzyką* J. Swatonia i E. Szelburg – *Najszcześniejsza z siostr. Baśń kołędowa w 3-ch odstonach*. Oprócz tego „Nasza Księgarnia” proponowała również dla szkół na okres zimowy cykl wydawnictw pod tytułem „Teatr Szkolny i Domowy” oraz duży wybór komedyjek dla dzieci i dorosłych¹⁹. W 1936/1937 r. pojawił się też wybór książek – „Na uroczystość Bożego Narodzenia”, zawierający kilka pozycji, które mogłyby się przydać przy organizowaniu szkolnych uroczystości związanych z nadchodzącymi świętami²⁰.

¹⁸ „Nasz Zwierzyniec”, „Głos Nauczycielski” 1929, nr 33, s. 523.

¹⁹ „Głos Nauczycielski” 1929, nr 35, s. 559.

²⁰ „Głos Nauczycielski” 1936/1937, nr 13, s. 208 ; nr 15, s. 240 ; nr 16, s. 256.

Podobny charakter miało zamieszczone w numerze 37 z tego roku ogłoszenie ujęte w ramki: „NASZA KSIĘGARNIA” SP. AKC. poleca pierwszorzędnej wartości książki dla dzieci i młodzieży²¹. Wymieniono w nim książki „dla młodszych dzieci” i „dla starszych dzieci i młodzieży” – autorów, tytuły i ceny (dwie ceny ze względu na rodzaj opraw). Biorąc pod uwagę, iż był to okres świąteczny „Nasza Księgarnia” oznaczyła gwiazdką publikacje nadające się na upominki gwiazdkowe (na 20 zaproponowanych tytułów 17 zostało oznaczonych gwiazdką). W numerze 38 zamieszczono podobną reklamę, treść była następująca: „Do piękniejszych podarunków gwiazdkowych dla nauczycieli należą: (...) dla starszych dzieci: (...) dla młodszych dzieci: (...)”²². Tutaj także pojawiły się dane dotyczące książek – autor, tytuł, a także cena. Tym razem proponowano droższe pozycje w oprawie płóciennej z tłoczeniami.

Propozycje książkowe związane były także ze świętami państwowymi, np. książki na uroczystości szkolne z okazji 11 Listopada. Wybierano wtedy z propozycji „Naszej Księgarni” książki tematycznie związane ze świętem i starano się je graficznie wyróżnić z całej oferty. Zdarzało się, iż takie ogłoszenia ukazywały się w kilku kolejnych numerach, oczywiście w czasie poprzedzającym dane święto²³. Podobnie było z książkami, w których znajdowały się materiały na uroczystość zakończenia roku szkolnego²⁴.

Jak już wcześniej wspomniano, reklamy książek związane były również z porą roku, na przykład: *Wiosna idzie! Czas pomyśleć o ogródkach szkolnych*²⁵. Pod tym hasłem „Nasza Księgarnia” umieszczała swoje wydawnictwa związane z pracami w ogródkach szkolnych, roślinami wiosennymi, m.in. *Poradnik techniczno-ogrodniczy. Projektowanie, zakładanie i prowadzenie ogrodów przy szkołach, Praca w ogrodzie szkolnym* pod red. dr H. Waniczka i inne.

Nie zapominano również o czasie wolnym nauczycieli – feriach, wakacjach, zamieszczając w „Głosie Nauczycielskim” specjalnie przygotowaną dla nich ofertę, np. w numerze 24 „Głosu Nauczycielskiego” z 1929 r pojawił się wykaz książek wydanych w „Naszej Księgarni” poprzedzony hasłem: „W OKRESIE FERIJ PRZECZYTAJ PRZYNAJMNIEJ JEDNĄ POWAŻNIEJSZĄ KSIĄŻKĘ PEDAGOGICZNĄ: „Nasza Księgarnia” poleca: (...)”²⁶.

²¹ „Głos Nauczycielski” 1929, nr 37, s. 600.

²² „Głos Nauczycielski” 1929, nr 38, s. 613.

²³ Przykładowo ogłoszenie: Na uroczystości szkolne w dniu 11 Listopada ukazało się w numerach 8, 9, 10 z 1936/1937 r. Zob. „Głos Nauczycielski” 1936/1937, nr 8, s. 128 ; nr 9, s. 144 ; nr 10, s.160.

²⁴ Przykładowo: „Głos Nauczycielski” 1936/1937, nr 33, s. 528.

²⁵ „Głos Nauczycielski” 1936/1937, nr 24, s. 384 ; nr 25, s. 400 ; nr 28, s. 448.

²⁶ „Głos Nauczycielski” 1929, nr 24, s. 371.

Czasami informacje o wydawnictwach „Naszej Księgarni” ukazywały się razem z informacjami o książkach innych wydawnictw, np. we wspomnianym już *Przeglądzie Wydawniczym* lub w spisach tematycznych, dotyczących m.in. nowych podręczników szkolnych czy literatury metodycznej²⁷.

Warto zwrócić uwagę na fakt, iż często w opisach pojawiały się informacje o formie wydawniczej książek, ilustracjach, papierze, oprawie – co na pewno miało niebagatelny wpływ na wybór książek przez potencjalnych czytelników.

Podsumowując wcześniejsze rozważania, należy stwierdzić, iż na łamach „Głosu Nauczycielskiego” mamy do czynienia z profesjonalną i wszechstronną informacją o książkach i czasopismach pedagogicznych dla nauczycieli, a także wydawnictwach przeznaczonych dla dzieci i młodzieży.

Najczęściej informacje o wspomnianych wydawnictwach ukazywały się w stałych rubrykach „Głosu Nauczycielskiego”. Czasami jednak krótkie reklamy, zawierające tylko tytuł, autora i cenę książki, zamieszczano na ostatniej stronie wśród innych ogłoszeń. W stałych rubrykach obok danych bibliograficznych pojawiały się obszernie omówienia książek dotyczące treści książki (bardzo często podawano tytuły rozdziałów, strony ciekawych fragmentów, na które szczególnie chciano zwrócić uwagę czytelnika), informacji o autorze (np. styl pisanie, dotychczasowe wydawnictwa i osiągnięcia), stanu badań w dziedzinie, którą reprezentowała książka (oceniano, na ile książka stanowi nowość przy ówczesnym stanie badań z danej dziedziny). W omówieniach podawano również informacje o ilustratorach, tłumaczach.

Większość pojawiających się na łamach „Głosu Nauczycielskiego” opinii na temat wydawnictw „Naszej Księgarni” można by sprowadzić do jednego zdania, zaczerpniętego z krótkiego omówienia książki Władysława Osmolskiego pt. *Teoria sprawności ruchowej* („Nasza Księgarnia” 1935): „Całość jest więcej niż pożyteczna i napisana więcej niż interesująco”²⁸. Oprócz takich uwag można było znaleźć również opinie krytyczne na temat przedstawianej książki, zawierające pewne zastrzeżenia i uwagi, ale końcowe zdanie było na ogół pochlebne.

W omówieniach książek zawsze znajdujemy informację, dla kogo książka jest przeznaczona, komu najbardziej będzie przydatna, kto powinien ją przeczytać. Głównymi odbiorcami mieli być nauczyciele, rodzice, czasami lekarze szkolni. W przypadku publikacji dla dzieci i młodzieży wskazywano nawet na

²⁷ *Nowe podręczniki*, „Głos Nauczycielski” 1934/1935, nr 33, s. 638–642. Obok „Naszej Księgarni” znalazły się tutaj podręczniki szkolne następujących wydawnictw: M. Arct (Warszawa), „Biblioteka Polska” (Warszawa), Dom Książki Polskiej (Warszawa), Drukarnia i Księgarnia św. Wojciecha (Poznań), Księgarnia K. Rutski (Wilno), Gebethner i Wolff (Warszawa), K. S. Jakubowski (Lwów), Książnica-Atlas (Lwów ; Warszawa), T. Radliński (Warszawa).

²⁸ „Głos Nauczycielski” 1934/1935, nr 32, s. 617.

wiek potencjalnych czytelników. Bardzo często pojawiało się stwierdzenie, że książka jest niezbędna w bibliotece szkolnej czy też w bibliotece Ogniska ZNP i należy ją zakupić.

Nie pomijano również informacji o cenie książki. Ceny zamieszczane były zarówno przy krótkich opisach bibliograficznych, jak i przy dłuższych omówieniach. Czasami podawano dwie ceny – w zależności od oprawy i od tego, czy książka sprzedawana była w ramach prenumeraty czy nie. Często podkreślano, iż cena książki jest bardzo niska w porównaniu np. z innymi publikacjami naukowymi, z wydaniem zagranicznym (w przypadku książki tłumaczonej), a także w stosunku do wysokiej jakości druku, papieru czy materiału ilustracyjnego. Informowano też szczegółowo o tym, na jaki adres składać zamówienia, podawano też konto czekowe „Naszej Księgarni”, na które należało wpłacić należność za książki, czy też zasady prenumeraty.

W „Głosie Nauczycielskim” ukazywały się także informacje o kłopotach w drukarni, za które wydawnictwo przeproszało szczególnie prenumeratorów, którzy w zapowiedzianym terminie nie otrzymali następnego tomu.

„Nasza Księgarnia” zamieszczała również swoje plany wydawnicze na kolejny rok szkolny. Powiadamiano też nauczycieli o następnych wydaniach książek, na które było duże zapotrzebowanie czytelnicze.

Reasumując, należy stwierdzić, że informacje o publikacjach „Naszej Księgarni” na łamach „Głosu Nauczycielskiego” stanowiły nieodzowną pomoc w gromadzeniu książek do bibliotek szkolnych – nauczycielskich i uczniowskich, bibliotek ognisk ZNP, czy też prywatnych księgozbiorów nauczycieli. Były doskonałym źródłem informacji o nowościach z dziedziny pedagogiki, metodyki nauczania, co pomagało nauczycielom w samokształceniu i zdobywaniu wyższych kwalifikacji zawodowych. Opinie o książkach zamieszczane na łamach „Głosu Nauczycielskiego” przyczyniały się do poszerzenia kręgu osób zainteresowanych publikacjami, spełniały lepiej swoje funkcje popularyzatorskie niż katalogi wydawnicze. Poza tym czasopismo to było skierowane do najszerzej grupy potencjalnych odbiorców wydawnictw „Naszej Księgarni” – do nauczycieli.

THE “NASZA KSIĘGARNIA” PUBLICATIONS
IN THE “GŁOS NAUCZYCIELSKI” PAPER (TEACHERS’ VOICE)
IN THE YEARS 1921–1939

Summary

This article discusses the way information passes and kinds of information about publications which appeared in the “Głos Nauczycielski” paper during the period of 1921–1939. The information in the paper dealt with current, prospective and retrospective affairs and pertained to the kinds of publications issued by the “Nasza Księgarnia” publisher such as: school textbooks and methodological materials, literature for children and youth and also theatrical plays. Information contained in these pieces usually included: the authors name, the name of the publishing house, the year of issuing, number of pages, the price and oftentimes a rather detailed abstract with comments. These items appeared in regular columns such as: the Publisher’s Review from Nasza Księgarnia and other publishers, these items could also appear on separate pages devoted to various announcements. The aim of these articles was to enable the potential readers to make their choices and purchasing decisions easier.